

A little shame Mr. Erdogan! FROM WHOM HAVE YOU LIBERATED HAGIA SOPHIA? FROM YOURSELF?!

Professor Peter P. Groumpos,
Emeritus Professor, University of Patras.
groumpos@ece.upatras.gr

The Hagia Sophia before the Fall of Constantinople to the Ottomans (1453).

The President of Turkey, Tayyip Erdogan, persists in his provocative statements. During his recent speech to seminary students said that Turkey had "liberated" Hagia Sophia. Does he need to learn more about history and the international rules of global peaceful coexistence of states? First of all, you liberate something that you built, had for centuries, and once "some barbarians" took it away from you-possessed it or even stole it by violent force. So let's look at the history of Hagia Sophia as recorded by UNESCO and there is no room for doubt.

In 324 AD Constantine the Great began the construction of Hagia Sophia of God. In 360 AD Constantine II completed the construction of the temple and inaugurated it together with the church of St. Irene. It was the main cathedral of the capital and the seat of the Patriarchate of Constantinople until the inauguration of Hagia Sophia in 360 AD. In 404-405 AD Theodosius II made significant improvements to the construction of the temple and made it a religious center of worship for all Christians of that time. In 532 AD there was a total destruction of the first temple in the Stasis of Nika. Immediately after the end of the

Nicaea Stasis, which left behind many ruins, the Emperor Justinian I initiated the construction of Hagia Sophia. As the architects of the temple he appointed two of the leading Asia Minor geodesists of the time, Anthemios of Tralles and Isidoros of Miletus. The emperor wanted the temple to reflect the grandeur of the city in which it was built. The temple was dedicated to the Wisdom of God, but it is more closely identified with the Virgin Mary. It is said to have taken 320 gold embroideries to build, which are estimated to have cost around 2.5 billion euros! Also, 10,000 craftsmen worked tirelessly for 6 years. In Justinian's time, Hagia Sophia had a thousand (1000) clergymen. The church was the seat of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople throughout the Byzantine Empire and was the most important church of the Orthodox Church.

In 558 AD the dome of the temple, which was quite low, collapsed. It was rebuilt within five (5) years by Isidore II. In 989 A.D. there was a second collapse of the dome which was reconstructed by Armenian Trakt. With the 4th Western Crusade to free the Saints from their ancestral conquerors, in 1204 Constantinople was captured and Hagia Sophia was converted by the Westerners into a Roman Catholic church. But you must know, as history teaches us, which is never wrong, that the conqueror cannot keep forever what he has conquered by force and was not his own creation. This is what happened with Constantinople and Hagia Sophia. Michael VIII Palaiologos, the Byzantine emperor of Greek origin, in 1261 AD recaptured Constantinople and restored Orthodox worship in Hagia Sophia. That is, Hagia Sophia was not Orthodox **for only 57 years**.

It remained an Orthodox church until 1453 AD, when it was converted into an Islamic mosque after the fall of Constantinople by the Ottomans. That is, Hagia Sophia was **in Greek hands for about 1100 years**. From 1453 to 1920 it was in Ottoman hands **for exactly 467 years**. By the Paris and Sevres treaties in 1920, Hagia Sophia belonged to no one and only by the Treaty of Lausanne in July 1923 did it revert to an Islamic mosque, by the newly established state of Turkey. In 1935 Hagia Sophia was turned into a museum by Mustafa Kemal Atatürk. On December 6, 1985, UNESCO declared Hagia Sophia a World Heritage Site.

However, recently, the Turkish State Council chose to defy this UNESCO decision, allowing the conversion of this great symbol of the Orthodox faith into a place of worship for Islam. With the agreement of Turkish President Tayyip Erdogan, on 10 July 2020, Hagia Sophia, which until then had been operating purely as a museum, officially became a mosque.

The conversion was opposed by political authorities in the United States, the European Union and Russia, as well as by religious authorities in numerous Christian countries in Central America, England, Canada, Australia, Sub-Saharan Africa, the Caribbean and South America, and by UNESCO. Indeed, the latter has announced that at its next meeting it will review the character of the monument. Their strong opposition and concern about the conversion, both before and after its announcement, was expressed by Ecumenical Patriarch Bartholomew and the Patriarch Kirill of Moscow.

It should be stressed here that Hagia Sophia has recently suffered many disasters. Turkish scientists also express serious concerns about the safety of the Hagia Sophia. The relevant report in the Milliyet newspaper states that Turkish researchers have discovered small cracks in the Hagia Sophia. They even point out that if restoration work is not carried out immediately, the cracks may expand, thus endangering the safety of the building in the long run. But Mr. Erdogan, you fragrantly ignored them all!

Well, given **this history**, from whom did you liberate the Hagia Sophia of Constantinople, Mr. Erdogan? From yourself? Only Orthodox People will liberate the Hagia Sophia from you. And it will be either the Russians or the Greeks. Get that straight in your mind. And

this will definitely happen even when you, Mr. Erdogan, will not be in power. History is relentless and punishes the arrogant and abuser leaders.

ΛΙΓΗ ΝΤΡΟΠΗ κ. ΕΡΝΤΟΓΑΝ! ΑΠΟ ΠΟΙΟΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΑΤΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ; ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΑΣ;!

Καθ. Πέτρος Π. Γρουμπός,
Ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Πατρών.

Εμμένει στις προκλητικές δηλώσεις του ο πρόεδρος της Τουρκίας ο οποίος κατά τη διάρκεια ομιλίας του σε μαθητές ιερατικών σχολών ανέφερε ότι η Τουρκία “απελευθέρωσε” την Αγία Σοφία. Μήπως πρέπει να μάθει καλύτερα την Ιστορία και τους διεθνείς κανόνες της παγκόσμιας ειρηνικής συμβίωσης των κρατών; Καταρχάς απελευθερώνεις κάτι που εσύ το έκτισες, το είχες για αιώνες, το συντηρούσες, το πρόσεχες σαν κόρη οφθαλμού και κάποτε «κάποιοι βάρβαροι» σου το πήραν-κατέλαβαν ή και έκλεψαν με τη βία. Να δούμε λοιπόν την ιστορία της Αγίας Σοφίας όπως είναι καταγεγραμμένη από την ΟΥΝΕΣΚΟ και δεν χωράει καμία αμφισβήτηση (εκτός από σας κ. Ερντογάν, που ξέρετε να παραχαράσσεται την Ιστορία).

Μετά τα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης στις 11 Μαΐου 330 μ.Χ., η ανέγερση ενός ναού αφιερωμένου στη Σοφία του Θεού υπήρξε τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος οικοδόμησης γύρω από το Μέγα Παλάτι. Το 324 μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος ξεκινά το χτίσιμο της Αγίας του Θεού Σοφίας ενώ το 360 μ.Χ. ο Κωνσταντίνος Β' ολοκληρώνει το χτίσιμο του ναού και κάνει τα εγκαίνια του μαζί με το ναό της Αγίας Ειρήνης και αποτελούσε τον κύριο καθεδρικό ναό της πρωτεύουσας και έδρα του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης μέχρι που εγκαινιάσθηκε η Αγία Σοφία το 360 μ.Χ.. Το 404-405 μ.Χ. ο Θεοδόσιος Β΄ προχωρά σε σημαντικές βελτιώσεις στην κατασκευή του ναού και τον αναδεικνύει σε θρησκευτικό κέντρο προσκύνησης για όλους τους χριστιανούς της εποχής εκείνης. Το 532 μ.Χ. υπήρξε ολοκληρωτική καταστροφή του πρώτου ναού στη Στάση του Νίκα. Αμέσως μετά το τέλος της Στάσης του Νίκα, που άφησε πίσω της πολλά ερείπια, ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄, δρομολόγησε την ανέγερση της Αγίας Σοφίας. Ως αρχιτέκτονες του ναού όρισε δύο από τους κορυφαίους Μικρασιάτες γεωμέτρους της εποχής, τον Ανθέμιο από τις Τράλλεις και τον Ισίδωρο από τη Μίλητο (μήπως τους βαπτίσετε και αυτούς Τούρκους;). Ο αυτοκράτορας ήθελε ο ναός να αντικατοπτρίζει το μεγαλείο της πόλης στην οποία ήταν χτισμένος. Ο ναός αφιερώθηκε στην Σοφία του Θεού, όμως έχει περισσότερο ταυτιστεί με την Παναγία. Λέγεται πως για την κατασκευή του χρειάστηκαν 320 κεντηνάρια χρυσού, τα οποία υπολογίζονται να είχαν κόστος γύρω στα 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ! Επίσης, δούλευαν ακατάπαυστα 10.000 τεχνίτες, επί 6 χρόνια. Την εποχή του Ιουστινιανού, η Αγία Σοφία είχε χίλιους (1000) κληρικούς. Ο ναός αποτέλεσε σε όλη τη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας την έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και υπήρξε ο σημαντικότερος ναός της Ορθόδοξης εκκλησίας.

Στο προαύλιο του ναού λέγεται πως υπήρχε κρήνη, στην οποία ανεγράφετο η καρκινική φράση: «ΝΙΨΟΝΑΝΟΜΗΜΑΤΑΜΗΜΟΝΑΝΟΨΙΝ» (νίψον ανομήματα μη μόναν όψιν, δηλ. ξέπλυνε τις αμαρτίες σου και όχι μόνο το πρόσωπό σου). Η φράση αυτή, αν αναγνωσθεί ανάποδα (από δεξιά προς τα αριστερά) αποδίδει τις ίδιες λέξεις και επομένως και το αυτό νόημα.

Το 558 μ.Χ. κατάρρευση του τρούλου του ναού, ο οποίος ήταν αρκετά χαμηλός. Ανακατασκευή του μέσα πέντε (5) χρόνια από τον Ισίδωρο Β΄. Το 989 μ.Χ. υπήρξε και δεύτερη κατάρρευση του τρούλου που ανακατασκευάστηκε από τον Αρμένιο Tradt. Με τη 4η σταυροφορία των Δυτικών για να ελευθερώσουν τους Άγιους από τους προγόνους σου κατακτητές, το 1204 κατελήφθη η Κωνσταντινούπολη και η Αγία Σοφία μετετράπη από τους Δυτικούς σε Ρωμαιοκαθολικό ναό. Πρέπει να γνωρίζετε όμως όπως μας διδάσκει η Ιστορία, η οποία δεν κάνει ποτέ λάθος, ο κατακτητής δεν μπορεί να κρατήσει για πάντα ότι έχει κατακτήσει με τη βία και δεν ήταν δικό του δημιούργημα. Έτσι έγινε και με την Κωνσταντινούπολη και τη Αγία Σοφία. Ο Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος, Βυζαντινός αυτοκράτορας, Ελληνικής καταγωγής, το 1261μ.Χ. ανέκτησε την Κωνσταντινούπολη και επανέφερε την ορθόδοξη λατρεία στην Αγία Σοφία. Δηλαδή η Αγία Σοφία δεν ήταν ορθόδοξη για μόνο 57 χρόνια. Παρέμεινε ορθόδοξη εκκλησία μέχρι το 1453 μ.Χ. που μετετράπη σε ισλαμικό τέμενος μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς. Δηλαδή η Αγία Σοφία ήταν σε Ελληνικά χέρια για περίπου 1100 χρόνια. Από το 1453 μέχρι το 1920 ήταν στα χέρια των Οθωμανών ακριβώς 467 χρόνια. Με τις συνθήκες των Παρισίου και Σεβρών το 1920 η Αγία Σοφία δεν ανήκει σε κανένα και μόνο με τη συνθήκη της Λοζάνης τον Ιούλιο του 2023 επανήλθε στο νέο συσταθέν κράτος της Τουρκίας. Το 1935 η Αγία Σοφία μετατρέπεται σε Μουσείο από τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1985, η UNESCO, ανακήρυξε την Αγία Σοφία ως Μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Η Αγία Σοφία κατά την περίοδο των Σταυροφοριών και της Οθωμανικής κατοχής υπέστη τεράστιες ζημιές, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της άλωσης από τους Φράγκους. Επιπλέον, κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας πραγματοποιήθηκαν στο ναό σημαντικές καταστροφές, καθώς ασβεστώθηκαν οι πιο πολλές τοιχογραφίες. Ο ναός με την σπουδαία αρχιτεκτονική του αποτέλεσε πρότυπο για την κατασκευή διαφόρων τεμενών, ανάμεσα στα οποία βρίσκεται και το Μπλε Τζαμί που είναι ακριβώς απέναντι από την Αγία Σοφία.

Όμως πρόσφατα, την απόφαση αυτή της UNESCO επέλεξε να αφηφήσει το Συμβούλιο Επικρατείας της Τουρκίας, δίνοντας την δυνατότητα μετατροπής του μεγάλου αυτού συμβόλου της ορθόδοξης πίστης, σε λατρευτικό χώρο του Ισλαμισμού. Με την σύμφωνη γνώμη του Τούρκου Προέδρου, Ταγίπ Ερντογάν, στις 10 Ιουλίου του 2020 η Αγία Σοφία, που μέχρι τότε λειτουργούσε αμιγώς ως μουσείο, έγινε και επισήμως τζαμί, με την πρώτη μουσουλμανική προσευχή της 24ης Ιουλίου να σηματοδοτεί αυτή την αλλαγή.

Κατά της μετατροπής είχαν ταχθεί πολιτικές αρχές στις [ΗΠΑ](#), την [Ευρωπαϊκή Ένωση](#) και τη [Ρωσία](#) καθώς και οι θρησκευτικές αρχές σε πλήθος χριστιανικών χωρών σε [Κεντρική Αμερική](#), Αγγλία, Καναδά, Αυστραλία, [Υποσαχάρια Αφρική](#), [Καραϊβική](#) και [Νότια Αμερική](#) αλλά και η [UNESCO](#). Μάλιστα, η τελευταία ανακοίνωσε ότι στην επόμενη συνεδρίασή της θα επανεξεταστεί ο χαρακτήρας του μνημείου. Την έντονη αντίθεση και ανησυχία τους για τη μετατροπή, τόσο πριν όσο και μετά την ανακοίνωσή της, εξέφρασαν ο [Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος](#) και ο [Πατριάρχης Μόσχας Κύριλλος](#). Αλλά κ. Ερντογάν τους αγνοήσατε επιδεικτικά όλους. Και θέλετε να γίνετε μέλος της ομάδας BRICS!

Θα πρέπει να τονισθεί εδώ ότι η Αγία έχει υποστεί πολλές καταστροφές. Μάλιστα πρόσφατα ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων (ΣΕΑ) με επιστολή του προς τη γενική διευθύντρια της UNESCO Audrey Azoulay, από την οποία ζητά να παρέμβει άμεσα και δυναμικά και κάλεσμα προς τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, την οποία καλεί να κινητοποιηθεί και να αντιδράσει, τεκμηριώνει με στοιχεία την αλλοίωση και απειλή καταστροφής των μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Αγίας Σοφίας και της Μονής Χώρας, ζητώντας την προστασία και διάσωση τους. Η επιστολή επισημαίνει «Από το 2020 και ιδίως το τελευταίο διάστημα έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας φωτογραφικά τεκμήρια με δυσσιώνες προοπτικές για το μέλλον της Αγίας Σοφίας. Τα

νεότερα ξύλινα θυρόφυλλα της Βασιλείου Πύλης υπέστησαν βλάβες, επιχρίσματα των τοίχων αποξέστηκαν και αφαιρέθηκαν, κρήνες και θύρες χρησιμοποιήθηκαν για τη φύλαξη υποδημάτων, μαρμάρινες πλάκες δαπέδου καταστράφηκαν. Τα μοναδικά βυζαντινά ψηφιδωτά παραμένουν σκεπασμένα και αθέατα. Η αρχαιολογική επιστήμη έχει μείνει εκτός του μνημείου».

Σοβαρές ανησυχίες εκφράζουν και Τούρκοι επιστήμονες για την ασφάλεια της Αγίας Σοφίας. Το σχετικό δημοσίευμα της εφημερίδας Milliyet αναφέρει χαρακτηριστικά ότι Τούρκοι ερευνητές ανακάλυψαν μικρές ρωγμές στην Αγία Σοφία. Επισημαίνουν μάλιστα ότι αν δεν γίνουν άμεσα εργασίες αποκατάστασης, οι ρωγμές ενδέχεται να επεκταθούν, με αποτέλεσμα να θέσουν σε κίνδυνο την ασφάλεια του κτιρίου μακροπρόθεσμα.

Μέχρι τον Ιούλιο του 2020 συνέχισε να λειτουργεί ως μουσείο, ενώ λάμβαναν χώρα και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Μάλιστα, πραγματοποιούνταν και εκδηλώσεις για τις οποίες θεωρήθηκε από ορισμένους ότι δεν αρμόζουν στον συγκεκριμένο χώρο, όπως επιδείξεις μόδας. Οι προσπάθειες της UNESCO για τη διάσωση των ψηφιδωτών του ναού, συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.

Τι έχετε να πείτε για όλα αυτά κ. Ερντογάν;

Με όλη αυτή την Ιστορία, από ποιους απελευθερώσατε την Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης κ. Ερντογάν; Από τον εαυτόν σας; Την Αγία Σοφία θα απελευθερώσουν από σας, μόνο Ορθόδοξοι Λαοί. Και θα είναι είτε οι Ρώσοι ή οι Έλληνες. Βάλτε το καλά στο μυαλό σας. Και αυτό θα γίνει οπωσδήποτε ακόμη και όταν εσείς κ. Ερντογάν δεν θα είσθε στην εξουσία. Η Ιστορία είναι αμείλικτη και τιμωρεί τους αλαζόνες και υβριστές της.